

ΕΥΕΡΓΕΤΙΝΟΣ 3

ΥΨΟΚΥ ΡÚΣΤΗΝΥΧ ΟΤΕΟΝ

Reflexie a komentáre
Miron Kerul'-Kmec

Evergetinos 3

Výroky púštnych otcov

Reflexie a komentáre

Miron Keruľ-Kmec

2023

© *Miron Keruľ-Kmec*
Evergetinos 3

Jazyková korektúra:

Mgr. Ingrid Lukáčová

Návrh obálky a grafická úprava:

Štefan Keruľ-Kmec ml.

ISBN 978-80-8233-223-3

**Venované pamiatke
o. Andrejovi Dujčákovi
(* 1934 – + 2021)**

Ívod

Dielo *Evergetinos* uvádza čitateľa do umenia duchovného života prostredníctvom výberu z učenia mnohých svätých prvých desiatich storočí. Ide o praktického sprievodcu pre očistenie mysle, uzdravenie vášní a náklonností k hriechu a pre dosiahnutie vnútornej premeny, ktorá je cieľom kresťanského života a spásy. Človeku ukazuje jednotlivé kroky na ceste k zbožšteniu – theosis.

Publikácia sa venuje 18. až 21. hypotéze, ktoré zdôrazňujú dôležitosť duchovného vedenia, poslušnosti a správneho rozlišovania pri voľbe duchovného otca. Reflexie a komentáre sú vlastne prípravou na online formačné stretnutia Filokalia Live¹. Záznamy z predchádzajúcich stretnutí sú dostupné na podcaste Pramene² a YouTube kanáli³.

1 Filokalia Live – Pravidelné online stretnutia, ktorých zámerom je spoznávanie a osvojovanie umenia duchovného života štúdiom učenia svätých otcov.

2 Podcast Pramene – <https://pramene.podbean.com/>.

3 YouTube Pramene – <https://www.youtube.com/@pramene>.

Hypotéza 18

Je potrebné, aby ten, kto chce byť spasený, vyhľadával spoločnosť čnostných ľudí a – čo je veľmi prospešné – pýtal sa ich s veľkou túžbou a horlivosťou, aby sa od nich naučil všetko, čo je nevyhnutné pre spásu duše.

Α. Ζ GERONTIKONA

1. Abba Palladios povedal: „Zbožná duša sa musí byť úprimne učiť, čo nevie, alebo musí jasne učiť, čo sa naučila. Ak nechce robiť ani jednu z týchto dvoch vecí, potom je posadnutá šílenstvom; lebo začiatok odpadnutia sa nachádza v nedostatku poučných slov a v nedostatku túžby po poučení, pretože duša, ktorá miluje Boha, je vždy hladná po Božom slove.“

Slová abby Palladiosa sú dobrým úvodom do osemnástej hypotézy. Obsahujú duchovné zákonitosti, vo svetle ktorých ľahšie a plnšie pochopíme poučenia a príbehy uvedené v tejto hypotéze.

Prvú zákonitosť nájdeme v slovách: „Duša, ktorá miluje Boha, je vždy hladná po Božom slove.“ Abba Palladios nám tým dáva nástroj na posúdenie stavu nášho duchovného života. Hlad duše po Božom slove, po poučení, ktoré uľahčuje kráčanie po ceste k spásu, je indikátorom duchovného zdravia. V druhej zákonitosti abba Palladios poukazuje na skutočnosť, že zanedbanie štúdia – či už z nedostatku poučných slov, alebo z nedostatku túžby po poučení, je začiatkom odpadu od viery.

Patristická literatúra nám potvrdzuje pravdivosť týchto zákonitostí hojnými príkladmi. Poukazujú na požehnanie, ktoré plynulo z vytrvalého čítania Svätého písma a poučení svätých otcov skrze osobný rozhovor alebo čítaním ich diel. Azda aj preto svätí učitelia duchovného života priam neprestajne pripomínajú dôležitosť každodenného asketického cvičenia.

Je však dôležitý správny prístup k tomuto cvičeniu. Svätý Izák Sýrsky hovorí: „Nech slová skúsených mužov nie sú pre teba ako slová povrchných osôb a predavačov slov, aby si neostal v temnote do konca života zbavený každého úžitku múdrych slov; a aby si ako zmätený človek nebol znepokojený v čase zápasu a padol do priepasti kvôli veci, ktorá je zdanlivo dobrá.“⁴ Poučenie nás nabáda zmeniť nastavenie mysle a prejsť od aktivity intelektu, ktorý sa uspokojuje iba zbieraním vedomostí, k aktivite srdca, ktorým slová týchto múdrych a skúsených doslova otrasú a sú impulzom k ich nasledovaniu.

2. Brat sa spýtal starca:

„Abba, prosím starcov a oni ma učia o mojej duši; ale neuskutočňujem nič z ich slov. Dokedy sa ich mám pýtať, keď nič nekonám? Som úplne nečistý.“

Nablízku boli dve prázdne nádoby. Starec povedal mníchovi:

„Chod', vezmi jednu z tých nádob a nalej do nej olej. Potom ju umy a vráť ju na pôvodné miesto.“

Brat urobil, čo mu starec povedal a nádobu umyl nie len raz, ale dvakrát a potom ju položil na pôvodné miesto. Potom mu starec povedal:

„Teraz mi prines obe nádoby, aby sme zistili, ktorá je čistejšia.“

Brat si pozrel nádoby a povedal:

„Čistejšia je tá, do ktorej som nalial olej.“

Starec ho poučil:

„Rovnaká vec sa stane s dušou: aj keď si nechová to, čo bolo povedané alebo nič z toho nepochopí – a to je niečo, čomu nemôžem uveriť – je nakoniec čistejšia než tá, ktorá sa na nič nepýta.“

Aj výber druhého poučenia v tejto hypotéze naznačuje, že zostavovateľ zbierky *Evergetinos* otec Pavol, bol dobrým znalcom ľudských duší. Dobre vedel, že pri čítaní výrokov svätých otcov striehne na člo-

⁴ KERUE-KMEC, Miron: *Nad slovami sv. Izáka Sýrskeho, Homília 1-4*. Filokalia, 2022, s. 147.

veka pokušenie malomysel'nosti. Konfrontácia s duchovnými výškami, ktoré títo svätci dosiahli a hĺbkou poučenia, ktoré vložili do svojich slov, môže tých, ktorí sú na začiatku duchovnej cesty, doslova odradiť. Mnohokrát sa stáva, že človek dáva bokom užitočnú knihu, pretože spoznané výzvy sa mu zdajú nedosiahnuteľné.

Keď sme v našej farnosti začali pravidelné formačné stretnutia a usilovali sme sa preniknúť do umenia duchovného života podľa učenia svätých otcov, mnohí boli zaskočení radikálnosťou ich učenia. Dokonca sa stalo, že po treťom stretnutí ma oslovil manželský pár s tým, že to je nad ich sily. Povedal som im, aby to nevzdávali. Pokoj im prinieslo vysvetlenie, že sa máme chrániť ducha odporu a rezignácie. Nemôžeme očakávať, že spoznanú múdrosť dokážeme okamžite pretaviť do praktického života. Niektoré veci si môžeme osvojiť veľmi rýchlo, iné zas potrebujú čas. Aj tú najradikálnejšiu výzvu máme prijať ako semeno, ktoré vložíme do srdca a s trpezlivosťou čakáme, kým vyklíči. Medzitým ho zalievame milosťou, ktorá prichádza z modlitby o pomoc zhora. Keď Boh vidí našu slabosť, ale aj túžbu osvojiť si čnostný život, v správnom čase nás posilní na uskutočnenie tej radikálnej výzvy. Ale už samotné prijatie tohto semena má moc meniť ľudské srdce, pretože prebúdza túžbu po duchovnom raste, zapaluje srdce a uľahčuje napĺňanie základných asketických cvičení.

Svätý Izák Sýrsky hovorí, že človek by nemal nikdy opustiť túžbu po všetkých nebeských veciach, ktoré sú ešte ďaleko pred ním. Zdôrazňuje nutnosť duchovného čítania – Svätého písma a svätých otcov, aby udržal v sebe túžbu po zdolaní „diabolských semien fantázie“ a udržal pozornosť svojej duše. „Potom, ak robí všetky tieto veci a ak prosí Boha vrúcnou modlitbou a trpezlivosťou, Boh vypočuje jeho prosbu a otvorí mu svoje dvere, ale hlavne kvôli jeho pokore. Pretože tajomstvá sú odhalené pokorným.“⁵

Toto poučenie si je dobre často pripomínať, pretože pokušenie znechutenia a rezignácie prichádza veľmi často a s veľkou intenzitou. Pamätajme – aj keby v nás nič z prečítaného nezostane, nakoniec je „duša čistejšia než tá, ktorá sa na nič nepýta“.

5 KERUL-KMEC, Miron: *Nad slovami sv. Izáka Sýrskeho, Homilia 5-24*. Filokalia, 2021, 110.

3. *Abba Palladios povedal: „Viac, ako dobre osvetlené okno, musí človek vyhľadávať spoločnosť svätých mužov, aby videl svoje srdce, akoby čítal jasne napísanú knihu, a tak začal vnímať nečinnosť svojho spôsobu života skrze porovnanie s ich životmi. Pretože je mnoho znakov čnostných mužov, ktoré svedčia o čistote ich duší – ako je jemný pohľad, ktorý zbožný spôsob života vtlačá do tváre, štýl obliekania, jednoduchosť charakteru, pokora v prejave, absencia skúmavého tónu v slovách, obozretnosti správania, zbožnosti spôsobov. Všetky tieto veci veľmi prospievajú tým, ktorí ich vnímajú a vryjú do ich duší nemenné archetypy čnosti.“*

Poučenie mi pripomenulo zážitok jedného kňaza, s ktorým sa podelil v rámci svojej prednášky. Povedal, že počas dovolenky v Grécku navštívil slávne Meteory. Ide o monastiere, ktoré sú postavené na vysokých kamenných vrchoch. Sú obľúbenou destináciou pre mnohých turistov. Keď sa prechádzal po nádvorí jedného monastiera, zbadal staršieho mnícha, ktorý išiel oproti nemu. Bol zahľbený do seba a zdalo sa, akoby ani nevnímal davy turistov. Kňaz povedal: „Keď prechádzal okolo mňa, zdvihol oči, pozrel sa na mňa a usmial sa. To bolo všetko. No dodnes nemôžem zabudnúť na tie jeho oči a úsmev. Vyžaroval z neho taký pokoj, že to vo mne vzbudilo až žiarlivosť. Vedel som, že má niečo, čo mne ešte chýba.“

Zážitok tohto kňaza iba potvrdzuje slová biskupa Palladiosa. Je celkom prirodzené, že vytrvalé úsilie o čnosť mení celého človeka. Krása duše sa nevyhnutne odzrkadľuje na črtách tváre, ale hlavne na celkovom spôsobe správania. Biskup Palladios to píše z vlastnej skúsenosti. Navštívil mníšske spoločenstvá nielen v Egypte, ale aj v Palestíne, Sýrii a Malej Ázii a podrobne opísal život mníchov. V jeho diele *Historia Lausiaca* nájdeme zmienky o stretnutiach s mnohými mužmi, ktorí vynikali svätosťou života. Dojem, ktorý pri stretnutí zanechali, zhrnul do citovaného poučenia. Zároveň čitateľa vyzýva, aby aktívne vyhľadával spoločnosť takýchto svätých mužov.

Tu môžeme naraziť na problém. Kde nájsť takýchto svätých mužov? Táto otázka je oprávnená, pretože nemôžeme nasledovať putova-

nie biskupa Palladiosa a navštevovať významné mníšske spoločnosti. Napriek tomu sa nám núka pár možností. Prvou je pravidelné čítanie životov svätých. Nie je ťažké nájsť dobré životopisy, ktoré tak detailne opisujú život svätca, že sa nám akoby sprítomňuje pred vnútorným zrakom. Druhou je aktívne hľadanie čnostných ľudí vo svojom prostredí. Svätosť sa veľakrát skrýva pod pláštikom nenápadnosti. Ak však začneme skutočne hľadať, rýchlo spoznáme mnoho ľudí, ktorí vynikajú čnostným životom. Treťou je odporúčanie nášho duchovného otca. Ak mu dobre načúvame, tak zistíme, že často nenápadne upriamuje našu pozornosť na ľudí, ktorí sa pre nás môžu stať povzbudením a inšpiráciou.

Prebývanie v spoločnosti čnostných a svätých ľudí nielenže formuje náš vlastný život, ale dáva nám úľavu v duchovných zápasoch, príklad správneho správania v rôznych situáciách, ale hlavne vedomie, že v našom snažení o spásu nie sme osamotení.

Poučenie biskupa Palladiosa tiež pripomína zodpovednosť rodičov a tých, ktorí sú zodpovední za formáciu novej generácie. Ak dieťa vníma čnostný život svojich rodičov a tých, ktorí majú úlohu na jeho vzdelávaní a formácii, potom spoznané čnosti sa hlboko vtláčajú do jeho duše. Preto svätý Teofan Zatvornik dáva veľmi vysokú latku pre pedagógov. Hovorí: „Vyučujúci by mal prejsť všetkými stupňami kresťanskej dokonalosti, aby bol schopný všimnúť si správanie žiakov a podľa toho konať s trpezlivosťou, pevnosťou a účinnosťou. Malo by ísť o skupinu najčistejších, Bohom vyvolených, svätých ľudí. Pretože zo všetkých svätých prác vzdelávanie detí je najsvätejšou.“⁶

Podobnú zodpovednosť nesie každý jeden kresťan. Len ťažko sa dajú spočítať obrátenia, na začiatku ktorých bolo všimnutie si takmer nenápadného zbožného gesta alebo čnostného skutku blížneho.

4. Brat sa spýtal starca:

„Otče, čo je viac užitočné, navštevovať starcov alebo zotrvať v stíšení vo svojej cele?“

„Navštevovať starcov,“ odpovedal, „bolo pravidlom starobyklých otcov.“

⁶ KERUE-KMEC, Miron: *Ako sa v nás začína kresťanský život?* Filokalia, 2021, s. 70.

Rada starca je v rozpore s predchádzajúcimi hypotézami, ktoré dávajú dôraz na vyhľadávanie a zotrvávanie v samote a v stíšení. Tento rozpor je však iba zdanlivý. Pod navštevovaním starcov sa má chápať hľadanie duchovného vedenia. Starcami boli nazývaní duchovne zretí mnísi, ktorí dosiahli veľkú úroveň dokonalosti. Je preto prirodzené, že k nim prichádzali tí, ktorí sa ešte len učili umeniu duchovného života. Hľadali u nich poučenie, pomoc pri rozlišovaní myšlienok a povzbudenie pre ďalší rast.

Svätý Gregor Sinajský hovorí: „Je nemožné, aby sa niekto sám naučil umeniu čnosti, hoci by použil vlastnú skúsenosť ako svojho učiteľa. Konanie podľa vlastnej náklonnosti namiesto nasledovania rady tých, ktorí boli úspešní v zápase, vedie k vysokej mienke o sebe samom. Pretože ak ‚Syn nemôže nič robiť sám od seba, len to, čo vidí robiť Otec. Čo robí Otec, to robí podobne aj Syn‘⁷ a ak tiež Duch nehovorí ‚sám zo seba‘⁸, kto si môže myslieť, že dosiahol také výšky čnosti, že nepotrebuje sprevádzanie uprostred tajomstiev? Vo svojom klame sa zdá viac šialený než čnostný.“

Duchovné sprevádzanie je nevyhnutnosťou, pretože človek môže byť veľmi rýchlo oklamáný neviditeľným nepriateľom a nasledovať jeho zdanlivo zbožné návrhy. Tí, ktorí žili pustovníckym spôsobom života, si toho boli dobre vedomí. V patristickej literatúre nachádzame veľa príkladov, kedy podľahnutie pokušeniu o sebestačnosť v duchovnej oblasti viedlo k odpadu od viery alebo k pomäteniu, alebo k neschopnosti duše rozpoznať v sebe zúriace vášne. Preto bolo bežné, že pustovník pravidelne prekonával i veľké vzdialenosti, aby navštívil svojho starca, teda svojho duchovného vodcu, aby mu odhalil svoje myšlienky a prijal poučenie pre ďalší život. Navyše načúvaniu múdrosti starcov, ktorú nadobudli vlastnou skúsenosťou, bolo nesmierne užitočné pre rýchlejšie napredovanie v duchovnom živote.

Toto poučenie je nesmierne dôležité aj pre nás, aj keď nežijeme v samote púšte. Prevládajúci duch individualizmu, ktorý vládne dnešnej dobe, je rovnakým nebezpečenstvom ako bola samota pre tých, ktorí nevyhľadávali duchovné vedenie starcov. Navyše sú nám predstavované rôzne duchovné cesty a sme v nebezpečenstve, že si z kaž-

7 Jn 5, 19.

8 Jn 16, 13.

dej vyberieme len to, čo nám vyhovuje. Človek si tak môže „poskladať“ vlastnú spiritualitu, ktorej jednotlivé prvky môžu byť správne, ale chýbajú v nej tie podstatné, často menej príjemné, bez ktorých sa naša duchovná cesta bude uberať nesprávnym smerom. Preto každý by si mal hľadať svojho „starca“, ktorý bude jeho sprievodcom na ceste k spáse.

5. Raz jeden brat navštívil abbu Jána Krátkeho. Bolo neskoré popoludnie a ponáhľal sa odísť. Avšak keď začal rozprávať so starcom o veciach užitočných jeho duši, tak ho to pohltilo, že prešla celá noc a začalo svitať bez toho, aby si to uvedomili. Abba Ján vyšiel vonku so svojim návštevníkom, aby ho vyprevadil. Ale zotrvali aj tam v rozhovore až do šiestej hodiny⁹. Abba Ján ho preto vzal naspäť do cely a potom, čo sa najedli, brat odišiel.

Abba Ján Krátky bol známy svojím prísnyim asketickým životom. Táto epizóda z jeho života ukazuje, akú veľkú vážnosť prikladal duchovnému vedeniu. Keď videl, že mních je hladný a smädný po duchovnom pokrme, neváhal porušiť svoje zvyčajné pravidlo života. Rozhovor trval takmer dvadsaťštyri hodín, čo znamená, že abba vynechal nielen svoje pravidelné modlitby, ale tiež celé nočné bdenie. Zaiste toto bolo výnimkou v jeho živote, ale bol ju ochotný urobiť pre duchovné nasýtenie svojho návštevníka.

Pre tých, ktorí hľadajú svojho duchovného otca, príbeh dáva pozvudenie. Svätý Bazil Veľký povedal, že ak niekto usilovne hľadá dobrého učiteľa, tak ho určite nájde. Boh naplní túžbu toho, kto túži utíšiť svoj duchovný smäd. Nemali by sme však premrhať tento dar. Na druhej strane dáva aj napomenutie pre tých, ktorí boli Bohom povolani poskytnúť túto duchovnú službu druhým. Mali by so štedrosťou ponúkať svoj čas tým, ktorí hľadajú radu a povzudenie.

*6. Abba Kassián povedal nasledujúci príbeh:
Jeden mních prosil Boha o dar, aby nikdy nebol*

⁹ Podľa byzantského počítania času išlo o poludnie.

ospalý, keď sa hovorí o duchovných o obohacujúcich veciach, ale aby upadol do hlbokého spánku, keď niekto zbytočne rozpráva, aby počutie týchto slov neotrávil jeho dušu. To, o čo žiadal, to mu Boh dal. Tento čnostný stavec zvykol hovoriť, že diabol je otcom mnohovravnosti a nepriateľ duchovného učenia. Potvrdil toto tvrdenie nasledovným príkladom:

„Raz som rozprával s nejakými bratmi, ktorí ma navštívili, o rôznych duchovných veciach, ktoré priniesli požehnanie mojej duši. Moji poslucháči začali driemať, sotva mohli pohnúť svojimi viečkami. Chcel som im ukázať, že je to zrejmá práca diabla, a tak som začal hovoriť o rôznych jalových veciach. Akonáhle začuli, o čom som rozprával, okamžite sa prebrali z driemot a radostne sa zapojili do konverzácie. Tak som si povzdychol,“ pokračoval stavec, „a povedal som svojim návštevníkom: Bratia, keď sme rozprávali o nebeských veciach, vaše oči ledva premáhali spánok. Akonáhle som začal zbytočné a márne rozprávanie, tak ste sa prebudili. Nalieham na vás, moji bratia: Uvažujte dobre o pôsobení zlého démona a buďte pozorní, aby ste sa ochránili od driemot v čase, keď robíte alebo počujete niečo duchovné.“

Rozprávanie starca muselo vyvolať úsmev na našej tvári. Veľmi ľahko si totiž môžeme spomenúť na momenty, kedy nás rozprávanie o duchovných veciach uviedlo do driemot. Niekedy je to prirodzený následok vyvolaný vyčerpanosťou tela, ale musíme spozornieť, keď sa ospalivosť pri duchovných záležitostiach dostavuje so železnou pravidelnosťou. Vtedy môže ísť o pôsobenie neviditeľného nepriateľa a potrebujeme sa tomu rázne postaviť.

Počas formačných stretnutí v našej farnosti sme mohli spozorovať to, o čom rozprával stavec. Keď sme načúvali učeniu svätých otcov a uvažovali nad ním, niektorí z času na čas upadli do driemot. Ale keď v diskusii zaznela otázka na zaujímavú tému, okamžite sa prebrali a so zápalom sa zúčastnili diskusie. Niektorí to aj na sebe

vypozorovali a robili si zo seba žarty. Niečo podobné sa stáva aj v čase homílie počas svätej liturgie. Jeden kňaz mal farníka, ktorý takmer okamžite po začiatku homílie upadol do driemot. Nebolo to však spôsobené ani jeho vyčerpanosťou, ani monotónnym prejavom kňaza. Hanbil sa za to, dokonca prišiel za kňazom, aby sa mu ospravedlnil: „Nemôžem za to,“ povedal, „zadriemem bez svojej vôle. Nevieť to kontrolovať.“ Kňaz mu poradil asketické cvičenie, ktoré mu pomohlo. Mal si nájsť miesto v chráme, kde by mohol počas liturgie stáť. A zabralo to.

Ak sa nás pravidelne zmocňuje ospalosť počas duchovného štúdia alebo modlitby, môže ísť o pôsobenie nečistých síl, ktoré chcú oslabiť našu asketickú aktivitu v takej miere, aby sme z nej nemali osoh. Preto sa v učení svätých otcov stretávame s naliehaním na konanie prostrácií počas modlitby a na vytrvalosť v stáťi pri modlitbe. Starec z príbehu dokonca prosil Boha o dar pozornosti pri duchovných veciach a dar ospalivosti pri tých zbytočných. Vyplýva z toho nutnosť rázneho postavenia sa proti tomuto pokušeniu.

No musíme byť pozorní nielen voči ospalivosti. V príbehu sa dalo vypozorovať, že aktivita nepriateľa spôsobuje aj zbystrenie pozornosti, keď sa hovorí o jalových veciach. Prebúdza našu zvedavosť a sústreduje myseľ na veci, ktoré sú nielen nedôležité, ale môžu byť aj škodlivé pre duchovný rast. Preto s podobnou radikálnosťou by sme sa mali postaviť aj proti tým situáciám, kde vládne mnohovravnosť o témach, ktoré neprosievajú duši.

7. Keď bol abba Poimen ešte mladým mníchom, išiel za starcom, aby sa ho spýtal na tri myšlienky. Keď k nemu prišiel, zabudol na jednu z nich a spýtal sa iba na dve. Keď si vypočul poučenie, vrátil sa do svojej cely. V momente, keď vložil kľúč do dvier, spomenul si na myšlienku, ktorú zabudol a hneď sa vrátil späť k starcovi. Starec bol prekvapený, keď ho zbadal. „Brat môj, prišiel si naspäť veľmi rýchlo,“ povedal. Abba Poimen povedal starcovi: „Keď som chcel odomknúť dvere mojej cely, spomenul som si na myšlienku, ktorú som sa chcel spýtať, a tak som okamžite prišiel späť.“

*(Vzdialenosť bola veľmi veľká.) Starec mu povedal:
„Poimen! Anjelský Poimen! Tvoje meno bude známe
v celom Egypte.“*

Poznámka o veľkej vzdialenosti dáva kľúč k pochopeniu posolstva tohto príbehu. Abba Poimen sa vydal za starcom, aby sa spýtal na tri dôležité veci týkajúce sa duchovného života. Keď si po návrate uvedomil, že sa zabudol spýtať na jednu z nich, ani nevstúpil do svojej cely, ale hneď sa obrátil a vydal sa späť k starcovi. Aj keď sa v príbehu nešpecifikuje tá veľká vzdialenosť, z iných príbehoch sa dozvedáme, že pustovníci žili od seba vzdialení prinajmenšom na jeden deň cesty. Takto ľahšie odolávali pokušeniu častého stretávania.

Abba Poimen bol vyzdvihnutý starcom, pretože povýšil duchovné poučenie nad svoje pohodlie. Tým tiež ukázal, akú vážnosť prikladá získaniu správneho poznania.

Dáva nám tým veľký príklad. V duchovnom živote nemôžeme nájsť okamih, kedy by sme si povedali, že už všetko poznáme a nepotrebuje ďalšie štúdium. Cvičenie sa v pohotovosti a ochote počúvať duchovnú múdrosť svätých, vytvorí v duši veľmi dobrý návyk. V súčasnej dobe k tomu máme vytvorené aj dobré podmienky. Nemusíme putovať dlhý čas za učiteľom duchovného života. Máme po ruke ich diela, z ktorých môžeme každý deň čerpať inšpiráciu a povzbudenie.

Príbeh nás tiež povzbudzuje k prijatiu námahy, ktorú sprevádza návšteva nášho duchovného otca. Poznal som diakona, ktorý raz do týždňa cestoval dve hodiny tam a späť, len aby sa mohol stretnúť a porozprávať so svojim duchovným otcom. Úžitok rozhodne prevyšuje vynaloženú námahu.

8. Traja otcovia mali vo zvyku každý rok navštíviť požehnaného Antona a dvaja z nich sa vždy spýtali veľkého Antona na rôzne myšlienky a ako môžu uspieť v spáse svojich duší, zatiaľ čo tretí ostával ticho a nič nehovoril. Po mnohých takýchto návštevách svätého Antona Veľkého – počas ktorých ten brat bol stále ticho – svätý Anton sa ho jedného dňa spýtal:

„Prichádzaš tu už tak dlho. Prečo sa ma nikdy nič nespýtaš?“
„Mne stačí ťa iba vidieť, otče,“ odpovedal tichý brat.

Otec Pavol vyberal z patristickej literatúry s veľkou pozornosťou. Vnímame, že sa chce dotknúť každého detailu predstavenej témy. V tomto príbehu nám pripomína, že duchovný vodca má spĺňať určité predpoklady.

Ako teda spoznať skutočného duchovného otca? Svätí učitelia duchovného života ho predstavujú ako človeka, ktorý má skúsenosť zápasov duchovného života, ktorý premohol svoje vášne, očistil sa a stal sa čistým v srdci, aby uvidel Boha¹⁰. Nakoľko Ježiš Kristus je naším hlavným učiteľom a sprievodcom, v duchovnom otcovi máme hľadať kvality toho, kto opravdivo žije život modelovaný Kristom v evanjeliách. Nie je to len človek, ktorý sa utiahol k modlitbe. Je to kresťan, ktorý je v hlbokkej láske s Bohom, celou silou sa namáha naplniť Božie slovo a snaží sa o neustály rast v čnostiach. Je to ten, ktorý urobil veľký pokrok na duchovnej ceste, ktorá sa začala radikálnou voľbou života v Kristovi a prijatím povolania k osobnej svätosti.

Ako sme už čítali u abby Palladiosa, táto dokonalosť duše je zjavná navonok – či už v črtách tváre, v spôsobe rozprávania a celkového správania. Často sa môžeme stretnúť so svedectvami, v ktorých ľudia spájajú zrodzenie svojho obrátenia alebo povolania so stretnutím s nejakým takýmto človekom. Poznám ženu, ktorá hovorí, že cesta k jej obráteniu sa začala po stretnutí s matkou Terezou – aj keď ju videla a počula na vzdialenosť piatich metrov. Preto dokážeme pochopiť toho tretieho učeníka, ktorému stačilo sa na svätého Antona Veľkého len pozerat' a počúvať jeho slová, aby jeho duša bola úplne nasýtená.

9. Abba Pafnoutios povedal, že kým boli starci nažive, navštívil ich dvakrát do mesiaca. Jeho cela bola od nich vzdialená na dvadsať kilometrov. Počas tých návštev vyznal svoje myšlienky. Povedali mu vždy to isté:

10 Pozri Mt 5, 8. „Blažoslavení čistého srdca, lebo oni uvidia Boha.“

„Kdekoľvek pôjdeš, Pafnoutios, nemysli na seba
a nájdeš pokoj.“

Keď sme v našej farnosti začali formačné stretnutia podľa učenia svätých otcov, mnohí veriaci zápasili s rovnakým problémom. Išlo o tempo čítania zvolenej knihy. Vyrušovalo ich, že sme niekedy strávili celú hodinu nad jedným odsekom, ba niekedy dokonca nad jednou vetou. Po dvoch mesiacoch stretávania sa vzdali nádeje, že zvolenú knihu¹¹ prejdeme v priebehu pár mesiacov. A mali pravdu. Trvalo nám to päť a pol roka. Nemuseli sme zápasiť len so správnym pochopením textu, ale tiež s návykom rýchleho čítania, ktoré síce pomáha nahromadiť mnoho informácií, ale neumožňuje im, aby zostúpili do srdca a svojím pôsobením ho zmenili. Patristické texty však vyžadujú tento prístup k čítaniu, inak neprinesú očakávané ovocie.

Príkladom môže byť aj ďalší príbeh z *Gerontikona*. Pri rýchlom čítaní nám celkom určite unikne cenné posolstvo, ktoré je vložené do krátkej zmienky o jednej črte duchovného zápasu abby Pafnoutiosa. Stačí však trochu pouvažovať nad týmto textom, aby sme objavili tri dôležité poučenia alebo skôr inšpirácie.

Prvá vychádza zo zmienky o vzdialenosti, ktorá ho delila od jeho duchovných otcov. Dvadsať kilometrov vyžadovalo putovať celý deň na ich miesto a potom celý deň naspäť. Abba Pafnoutios toto absolvoval dvakrát do mesiaca. Je zrejmé, že duchovnému vedeniu dával veľkú vážnosť, keď bol pre to ochotný podstúpiť takú veľkú námahu. Zmienka o jeho putovaní v nás zrejme vyvolá trpkú výčitku, ktorú môžeme vyjadriť otázkami: „Vynaložil som dostatočnú námahu pri hľadaní svojho duchovného otca?“ A ak sme ho našli: „Dokážem si nájsť dostatok času na duchovné vedenie?“ Abba Pafnoutios išiel za starcami s jasným úmyslom. Predsa však samotné putovanie dáva duši určitú ostrosť poznania, ktorá môže odhaliť aj to, čo predtým unikalo pozornosti. Spomínam si na rozprávanie môjho starého otca o čase, keď v jeho dedine nemali kňaza. Keď chcel pristúpiť k sviatosti zmiernenia, musel sa vydat' pešo o tretej ráno do susednej farnosti, aby tam bol pred rannou svätou liturgiou. Išiel skratkou cez polia. Povedal:

¹¹ Uvažovali sme nad učením svätého Ignáca Brjančaninova zaznamenaným v jeho diele *Pole*.

„Cestou som sa modlil, prosil Boha o odpustenie a uvažoval nad svojím životom. Aj keď som mal svoje hriechy pripravené na vyznanie, cestou som sa rozpomätal na mnohé iné, na ktoré som si predtým nespomenul.“ Námaha, ktorú podstupujeme pri „putovaní“ na stretnutie so svojím duchovným otcom, prináša svoje ovocie.

Druhá inšpirácia vychádza z poznámky, že pred starcami vyjaviť všetky svoje myšlienky. Nešlo iba o vyznanie hriechov, ale tiež o odhalenie hnutí, ktoré sa objavili v jeho srdci. Nemuselo ísť iba o hriechne pokušenia, ale tiež zbožné myšlienky. Povedal o všetkých starcom, aby ich posúdili a ak bolo potrebné, poučili o správnej reakcii na tieto hnutia. Duchovné vedenie je účinné len vtedy, keď človek naplno odkryje tajomstvá svojho srdca s vedomím, že jeho chápanie vnútorných hnutí môže byť ovplyvnené nesprávnou ilúziou ponúknutou nepriateľom duší.

Tretia inšpirácia prichádza z poučenia starcov, ktoré bolo stále rovnaké: „*Kdekoľvek pôjdeš, Pafnoutios, nemysli na seba a nájdeš pokoj.*“ Starci identifikovali koreň jeho duchovných ťažkostí a povzbudzovali ho, aby bojoval s egoizmom. Mal ho zosadiť z trónu svojho srdca, aby jeho miesto mohol zaujať Boh. Nezaoberali sa jeho rôznorodými prejavmi. Poukázali na to, čo bolo dôležité vykoreniť zo srdca. Tento proces však zvyčajne vyžaduje dlhý čas asketického zápasu, preto nie je udivujúce, že mu opakovane dávali rovnaké povzbudenie.

Uvažovanie nad jednoduchým a opakovaným poučením starcov nám môže pomôcť odhaliť jeden z nesprávnych aspektov duchovného života, ktorému sme nevedomky dovolili vniknúť do duše. Sme vystavení neustálemu vplyvu sveta, ktorý nás vedie, aby sme obdivovali a nasledovali všetko, čo je výnimočné, strhujúce a stimulujúce naše emócie. Vnímame to predovšetkým v show biznise, ktorý prichádza neustále s novými efektmi, aby udržal našu pozornosť. Naučil nás očakávať stále nové a intenzívne stimuly, ktoré vzbudzujú nadšené emócie srdca. Toto nevedomky prenášame aj do duchovného života. Vyhľadávame často charizmatických kazateľov, ktorí svojím štýlom rozprávania dokážu uchvátiť srdcia poslucháčov. Ale môžeme z rovnakého dôvodu vyhľadávať príležitosti k putovaniu na posvätné miesta alebo na rôzne náboženské zhromaždenia. Všetko toto je samo o sebe dobrou vecou, ak nie je poškvrnené túžbou po vyhľadávaní silných